

Աղէկէր ծնողացը համար անպէս գանձ է,
ինչ օգնային է.

Թէ որ կուզես գովվելու, սորվէ զճերմակը
սեւի՛ն գարնանիս:

Մի խնայ թէ ունիս. ու մի վըզըայ՝ թէ
չունիս տղայ.

Էրկան է եզին լիզուն, բայց չի կարնայ
զուրուցելու:

Ինձը, խեղ է, զատկին կիրակին ա:
ձերախ կի վարէ աղքատ մարդը, որ համ-
պրէ ըզխոճին ունենալը:

Տուր բան խեւին ու կըրան՝ կուտայ տանդ:
Չամիշ գընայ՝ ու կոկան դարձաւ:

Դուռն նըստինք ու շիտակ զուրուցինք:
Մըխանքը կըլայ ծուռ ա ըլալու. նմա՛ թէ
մուկը ելէ շիտակ:

Դուռն ծառին, ծուռ ճիւղ՝³:
Շուն զարկ ու պան վատըրէ:

Քիչ բարձիր ու շուտ գարձիր:
Ինչուրի չի գարնըվի, չի արնըվի:

Քիչը կօգտի. շատը կերթայ:
Կուշտը քաղցածին, մանտըր կի բըրդէ:

Ատողին լողը:
Լուքուցին շունը լիբպան⁹ գնացիլ է. ու
եւ ընտըր շուտ գարձիլ է:

Չուղիմ՝ անպէս քայելու, ընտըր Պիագային
շունը:

Աղքատը թէ որ որ հաց ու պանիր ունի,
բըշըրլը բուռն չունի:

Գարդան⁵ անպէս կի համարէ, թէ իրեն
վըրդին է ընք ալ¹⁰ ըրինա թըռչունը:

Ամեն անտղվածութիւն, մէկ մէկ խրատ.
Անբան⁶ մարդը, երբ հաց կուտէ առողջ
է. երբ բանի հիւանա է:

Նըզովքը, նըզովողին վըրայ կըննի:
Ինչուրի չի տեսնուա ըզլուրը, մի հանի
զբարուկը՝

Անցած բանի ետէժանց մի մը շխուլի՞ն⁸:
Ալ աղէկն է արդար աչքը. քան մեղաւոր
շաղըը:

Բզատուռն մէկ պահած գարը¹¹, չուտի գալը:
Թուխն ձուկին¹² կօգտի մէկ գաւաթին փութ:

Առաջ գործէ, քանեւ պարծենցիր:
Քաղցածը՝ քընուն մէջ հաց, ծարաւը՝ ջուր
կի տեսնու:

¹ օղբալ. — ² գնեցի, վաճառեցի. — ³ ճիւղ. —
⁴ նմա, քրտահրտանից հայոց լեզուաւը, միայն կը նշա-
նակէ. — ⁵ Արաւա. — ⁶ պարծեմ. ուսանց գործքի. —
⁷ հաղթածափ, կռիւ. — ⁸ արամիլ. — ⁹ լալըցիկ բազալը.
— ¹⁰ ամենն. — ¹¹ Գառն, օշիւար. — ¹² չորցած, աղած
ձուկ:

Ինչ էլը կի գատէ նայ, ձին կուտէ:
Ինչուրի չի կուշտը քաղցածին տայ, քաղ-

ցածը քաղցուն մեռնելու կըլայ:
Բզու՛մ՝ հացը կուտիմ, ըննարա անունը
կի իշիմ:

Լացիր հետ լացողին, ու խնտացիր հետ
խնտացողին:

Խըրտա խեւին, ստպըն սեւին:
Կատուն, որը չի հասաւ զմիսը, ասաւ. Ատըր
ուրբաթ է:

Աս խօսքովը հաց հաց, փրըր չի կիշտանայ:
Էկիլէ, գնացիլէ, բայց տեղը չի մնացի
պարապ:

Մի եփի միս ու ձուկը, մէկ պտկին մէջ:
Ճըրտիւր ըզճիրտախալը չի լուսաւորի:

Մարդ մարդու կըլայ խաղող տալու, բայց
պողպաբութիւն չի կարնայ տալու:

Վով մեղըր կի ծախէ, ըզմատվըները կի
լըզէ:

Շունը խատափը գնացիլէ, որ վըտ՝ բերէ.
ու հոն թողիլէ ըզվըտը:

Վով շուտա, նա կուշտ:
Տարը տարպա չափէ, ու մէմը կըտրէ:

Օգնային՝ ձեռքըր գիժար է փուշ գուս
հանելու:

Օգնային տղէն, չի գառնայ որդիդ:
Վով պարք՝ ունի խեղ չունի. վով խեղը
ունի պարք չունի:

800Զ. Անծոն

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

ԱՄԻՐՏՈՎԼԻԹԸՍ ՍԱՂՐԱՍԸ

Կենսագրական տեղեկութիւնք ԱՄԻՐՏՈՎԼԻԹԸՍ բժշե-
կին վրայ:

Ս՝ուրատեանց Գեոր. Տէր ՄԷԷքիսէդէկ
Սրբազան Արքեպիսկոպոսին շնորհել, բախտ ու-
նեցայ այս օրերս աչքէ անցունելու այս հա-
տորը, որ քառադարեան եւ աւելի հնութիւն
ունեցող ընտիր ձեռագիր մըն է, եւ կը կրէ
Ամիրտովաթ հայկազն բժշկին անունը:

Առաջին անգամն է որ այս անուամբ
Սաղմոս մը կը յիշատակուի Տրապարակի մէջ.
նպատակա բուն Սաղմոսին վըրայ խօսիլ չէ, այլ
հրատարակել անոր վախճանն եղած մէկ կա-

¹ սաք. — ² Ուրիշ. — ³ պարծեմ, պարք:

րեւոր Յիշատակարանը, որ պատմական մեծ արժէք մը ունի եւ միանգամայն նորմալոր տեղեկութիւններ մեզ կ'ընծայէ, մեր Ամիրտոված նշանաւոր բժշկի մասին:

Զեռագիրն 12 մնգմ. երկայնութեամբ, 11 1/2 մնգմ. լայնութեամբ եւ 7 մնգմ. հաստութեամբ գեղեցիկ հատոր մին է՝ բաւական լաւ վիճակի մէջ, բոլորագիր եւ մագաղանայ, զոր Յովհաննէս Գառնեցիի համաւաւոր Սաղմոսէն ընդօրինակել տուած է Ամիրտոված, ԺԵ. դարու վերջերը, Բերտոսի 1480 թուին Յուլիոս 8ին:

Երկու Յիշատակարան ունի Սաղմոս, մէկն սկիզբը, որ նախատիպ Սաղմոսին՝ այդինքն Յովհաննէս Գառնեցւոյ օրինակին վրայ համառօտ տեղեկութիւն մը կու տայ, եւ միւսը վերջը, որ ձեռագիրն գրիւր Մարտիրոս արեւելացի շարագրած է եւ կը փոսի Ամիրտովածայ մասին:

Կարգաւք նախ երկրորդն, որ աւելի կը շահագրգռէ զիս եւ է հետեւեւալը.

“Աստանայր յանկ եւեալ կատարեցաւ երգս աստուածային, եւ ասուս հոգեւորական քնարս աստուածահաւան դաւթեան, որ կոչի սաղմոսարան եւ է հոգեւոր բուրասանն:”

“Գրեալ ձեռամբ յոգնամեղ եւ անարժան ծառայի մարտիրոս արեւելացի: Ի ինքզոյ հեղահօգի եւ պատուական քաջ իմաստասիրի, ճարտարհմուտ հին եւ նոր կտակարանի, եւ աստեղաբաշխութեան արհեստի, Ամիրտոված մեծ գիտականի եւ արագ բժշկի որ աժմէ գործով անունն երեւի, զի գալիս եւ զգիշեր ոչ դարարի, միշտ ի գիտութիւնս պարապի եւ անհատ բանի հասու լինի. քանզի անչափ է սէր սորա առ աստուած եւ առ գիրքս աստուածային, կամի որ զամենայն ընդիր եւ գեղեցիկ գրեանա առ ինքն ժողովէ: Երբոց մինչ այս հոգեւորագ ասղմոս դաւթայ՝ յարգարեալ եւ օրբագրեալ մեծ վարդապետին հայոց յովհաննիսի մակեանուն գառնեցի կոչեցեալ՝ յորոյ աղաւթքն օրհնութիւն միշտ եղիցի ի վերայ հաւատացելոց՝ մանաւանդ ի վերայ հայկազան տոհմիս Արամեանն:”

“Երբժամ գնաց մեծ խնդրար (= խունքեար) Սուլտան մուհամման ի վերայ ուզուին հասանայ եւ կոտորեաց զնա արար փախտական, բռնի զերծեալ գնաց ի Թավրէժ, եւ սա դարձաւ եմուտ ի խաթիւնաց գաւառ ի քաղաք Բաբերթ կոչեցեալ՝ այրեաց եւ աւերեաց եւ գերի երեւր ըստմիզօլ սաղմոսարան մի լաւ եւ ընդիր աւրինակ, հանդիպեաց ամիրտոված

բժշիշքս եւ ազատեաց զուրբ Գիրքն զայն ի գերութենէ, այս եղև ի ԹՎ. ԶԲԸ. ամին: Դարձեալ, ի Թուականիս հայոց ԶԻՐ տուրկուն արար խնդրարն զղարամանին աշխարհին զհայազգս, եւ զիս զանպիտան հոյս զմարտիրոս, հետ բերին ի Կոստանդնուպօլիս, առ ոտս սուրբ վարդապետին մերոյ տէր մամէկոսի սեբաստացոյ, եւ արբահամ վարդապետի տրապիզոնցոյ, որ եւ զսրայ ալ խնդրարն բերել էր վասն պատրիարքութեան համար եւ սքառ ոչ առին յանձն լաւ համարելով վիշայնակեցութիւն, քան թէ փառք առնուլ ի մարդկանէն:”

“Գարձեալ յիշեցուցանեմ զվերոյսացեալն զամիր տոված բժիշին որ միշտ ցանկացող է եւ սիրող պատուական գրող վասն որոյ հարկ եղիր ինձ փանաքի եւ անվարժ գրչի մարտիրոս արեւելացի եւ ես ոչ եթէ իբր զարջարուեստաւոր կամ հմուտ գրչութեան արհեստի յօժարեցայ զսա գրել, այլ կարի վասն գէի ի հարկն եւ ի սիրոյ զոր պատահեցցոյց մեզ՝ պարոն ամիր տոված բժիշին. յանձն առի գրել մեծաւ աշխատութեամբ ի դառն եւ դժար ժամանակիս եւ հասոյց աստուած յաւարտ բանիս:”

“Աղաչեմ չի ընել մեղադիր սղալանաց եւ խաւշորութեան սորա զի կար մեր այս էր եւ այլ ոչ էի գրեալ զի առաջինն այս էր, վասն ի հարկէ սիրողաց արկի ի սա ձեռն: Բայց ի ծաղկելն առաւել նեղացայ որ չէի տեսեալ ի վարդապետն այլ աւրինակ դնելով եւ զնիւթին գոյնն ոչ գիտելով՝ բազում աշխատութեամբ կատարեցի զսայ:”

“Արգ գրեցաւ սա ի ԹՎ. ԶԻԹ, ի յամսեան Յուլիս Ը. մեծահամբաւ Կայսերանիստ քաղաքս ըստմիզաւ, ի դուռն շարխարան սուրբ աստուածածնիս: Ով սուրբ ընթերցողք յիշեցէր ի մարտափայլ յաղաթս ձեր զամիր տոված բժիշին որ ստացաւ զսա յարգար յընեց իւրոց ի վայելումն բարի զաւակաց իւրոց, զոր տէր աստուածն ամենայնի վայելեալ տացէ եւ յետ աստեացս ելանելոյն ընդ սուրբ իմաստաւորացն դասակից եւ պատանկից արտացէ Ամէն: Այլ եւ յիշեցէր զմեր պարոն երեսփոխան աստուածատուրն եւ զկենակիցն իւր զմաւուս խաթունն որ շատ ծնողութիւն կառնեն եւ յամեն աւր Բ. անգամ Ե. հոգւոյս կերակուր կու պատարաստեն, լինլ տա աստուած գերանաւէտ ձայնն թէ եկայք արհեստաւք հօր իմոյ ժառա:” Դարձեալ յիշեց՝ “Երբ զսահակ սարկաւագն որ բազում անկամ աշխատեւ է ի

սորուն նա միայն գիտէ զճաշակ քաղցրութեան գորաւ։”

“Բայց սաստիկ ծոցեալ ճշգրիտ բանքդ ի ձեռն անփութութեան գրագրաց եւ թուրութեան ուսումնաւորաց։ Զոր վերայհասու եղեալ մեծ իմաստասէրն Հայոց հոգեկառն վարդապետն սուրբ յովհանէս մականունն սարկաւազդ ի գերահաւան սուրբ թխան ի հախաբալ։ Եւ գտեալ ի յարկեղ սուրբ վարտապետացն եւ թագաւորացն զթարգմանագիր սաղմոսարանն, եւ պարապեալ ի յայնմաւորս բազումս ի լոյս էած զգանձն ծածկեալ, եւ երաց զեղեալ աղբիւրն, եւ ցրուեաց ընդ ամենայն սահմանս հայաստանի զաւրինակս զայս, եւ այդ նշմարս եւ ակիրորի (անընթեանը) յառաջեկայդ, յայն աւրինակէն եհաս (անընթեանը) ռմ սիրելի եւ զստացաւդ քս զմեզ յիշեալը յաղաթս ձեր։”

“Եւ զանփութան հոգեկն Յիշեալը։”
Դեռ ինչեր կան արդեօք ծածկուած եւ գեռ ինչեր արդեօք պիտի յայտնուին։

Պ. Պոլոյն-Բեռնս,

ՏՈՒՄՈՒՄ Ե. ԹՈՐԳՈՍՏԵՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՐԻՆԻԱՆ

ԽՈՐՀԱՆԻՐԻՆԻԱՆ ԽՈՐՀԱՆԻՐԻՆԻԱՆ

ՎԵՐԱՅԻՆ

Խորհուրդ ինչորեւ՝ անձարի է. խորհուրդ ճաննալ՝ հանձարի է։

Ընկերդութեամբ խորհուրդ ինչորեւ՝ զին պարտական ենք ի խղճէ բարի խորհուրդ տալու։ Սեզի տրուած լոյսն ոչ միայն մեր անձին՝ այլ նաեւ ընկերին համար է։

Բարի խորհուրդ է լոյս խաւարեցոյ, առաջնորդ կուրաց, ուսուցիչ ազգիտաց....
Եւ՝ «Ինչ գիտէ՞ Դու՝ չար հասկնայ։”

Յուրի մէջ ինկող մը՝ “Պննութիւն, պողաց, դուռն ձեռքդ անոր երկնցուցիր, բայց անիկայ քեզի բռնցի զարկաւ։ Ըհա որչափ այսպիսի եղկելիք։”

Ըմենեւին չճանցած մարդուն խորհուրդ մի հարցընէր։

Խորհրդատու թիւն մուրիշ բան է՝ բայց եթէ կարօտելոյ բաշխեալ ողորմութիւն։ “Եղբարք, գուր մի ձանձրանայք զբարիս գործել” աղքատաց. բաւ մէկն Լստուծոյ կողմանէ։ Սինք այլ նոյնպէս։

Լսոյ տղայ մը քեզմէ խորհուրդ կը խնդրէ. վաղը աղան կը մեծնայ՝ ուրիշին խորհուրդ կու տայ։ Լսպէս աշխարհքիս մարդկութիւնն ձեռն ի ձեռն յառաջ կ’երկայ։

Ըմենուն խորհուրդ հարցուր, բայց քու խելքդ ունեցիր (Լսպէս ստէպ կըսէր ինծի սիրկել ծնունդ իմ)։

Բարի խորհուրդ տուողն՝ Լստուծոյ փոխնորդ կ’ըլլայ։ Լստուած ոչ եթէ ինքնին՝ այլ միջնորդք կը վարէ զաշխարհքը։

Բարի խորհուրդ մը տուիր. բան մը պակսեցաւ. քեզմէ։

Վայ չար խորհուրդ տուողին. անկէ առելի անզգամական բան չկայ։ Եւս տուողիւ ինչպէս կ’ըմբոստանայ սրտերնին եթէ լսնք՝ թէ այս անուն ժողով մոլորեալ կուրի մը ձեռքէն բռնած՝ մինչեւ անդունդին բերանը տարեր ու “հիմայ շուտալ յառաջ, ըսելով՝ Թող տուեր է որ թշուառը թաւաղվոր ի խորս գահալիծի։

Տրուած բարի խորհուրդն ընկերակրուութեան գործ մըն է, որ մեզի սովորաբար դժուարութիւն չի պատճառուր։ Պատուական արժանիք մըն է, զոր առանց քրտանց ձեռք կը բերենք։